

בירורים בהלכה

עליה לרגל בזמן הזה

לאור הנ"ל, יש לדון האם בזמן שביהמ"ק לא קיים ג"כ ישנה חובת עליה לרגל. בפשטות הדבר תלוי בהבנות הנ"ל, לטורי אבן, ולשפ"א בדעת הרמב"ם ייתכן שכן, אבל לפשטות הרמב"ם – לא, שהרי אין אפשרות להביא קרבן.

אמנם, האגרות משה (ח"ג יו"ד סי' קכב) כתב (וכן משמעותה אחרונים), שאפי' לשיטות שאין צורך בקרבן, המצוה מתקיימת דווקא כשבית המקדש קיים.

אכן, מצאנו במהלך הדורות עדויות והוכחות רבות, על כך שהיו נוהגים לעלות לירושלים בחגים (ע"י יח"ד ח"א סי' כה שציין למקורות רבים לכך, הן לאחר חורבן הבית, וכן בתקופת הגאונים אף לאחמ"כ, וע"י בתשובת התשב"ץ ח"ג סי' רא שכותב שאנשים עולים לירושלים, ויש שם נס שיושבים רווחים' בבתי הכנסת 'זוה סימן גאולה שלישי', ועוד ציינו למדרש בשה"ש שעמ"י נמשל ליונה שחזרת לקינה על אף שנהרס, כך ישראל עולים לרגל למרות החורבן). אכן, נראה שאין בזה קיום של מצות עליה לרגל, אלא הנהגה טובה וראויה מחמת חיבובה של ירושלים וקדושתה (אג"מ שם ועוד), אכן יש שכתבו שיש בזה מצוה (מדרבנו, זכר למקדש ויש שדיקו מדברי התשב"ץ הנ"ל, שקשר זאת לקדושת המקדש בזה"ז עיי"ש, וע"י משנה הלכות יב, תפח שיש בזה מצות 'ראית והקבלת פני השכינה').

אפילו אם נאמר שניתן לקיים את המצוה כשהבית חרב, אך בפועל אי אפשר להגיע למקום העזרה, שהרי אנחנו טמאי מתים.

אמנם, קיים מנהג להגיע בימי חול המועד לירושלים, ולעלות למקום גבוה ולראות את מקום העזרה. יסודו של של מנהג זה הוא ככל הנראה בחידושו של רבי עקיבא יוסף שלזינגר (שו"ת רבי עקיבא יוסף או"ח סי' קנח, וע"ע בהר הקודש עמ' רעא ואילך) שיייתכן שראית פנים יכולה להיות גם ממרחק, ולפי"ז ייתכן שמקיימים בזה ג"כ מצוה ראיה פנים (וע"י מוע"ז ח"ז בהערה לסי' רמא שלפי"ז המקיים מנהג זה לא יחשוב שהוא מקים מצוה דאורייתא, שאז יש חשש של בל תוסיף, וע"י דברינו אודות 'לשם ייחוד' של ספה"ע).

ויהי רצון שנוזכה לקיים בקרוב מצווה זו בשלמותה.

לקראת חג השבועות, ולכבוד יום ירושלים, נדון בשאלה האם קיימת מצוה לעלות לרגל בזה"ז?

מהי מצות העליה לרגל? מוני המצוות מנו שתי מצוות: (א) מצוה הראיה, בכניסה לבית המקדש (רמב"ם מ"ע נג, חינוך תפט). (ב) מצות לא תעשה, ד"לא יבואו פני ריקם', דהיינו לבוא עם קרבן עולת ראיה (רמב"ם לאוין קנו, חינוך תצ).

מה הקשר בין שתי המצוות הללו? הטורי אבן (חגיגה ב, א) הוכיח מדברי הירושלמי (חגיגה א, א) שמרבה חיוב קטנים בראיה בעזרה, ולא בחיוב הקרבן, שאלו שתי מצוות נפרדות, וניתן לקיים גם אחת ללא השניה (כן העיר, שבפרשת משפטים וכי תשא מוזכרת רק העליה לרגל, ורק בפרשת ראה נזכרה יחד עם חובת הקרבן)..

מאידך הרמב"ם (ה' חגיגה א, א) כתב, שהעולה לביהמ"ק ללא קרבן, לא רק שעבר על מצות ל"ית, אלא גם ביטל מ"ע. משמע מדבריו, שישנו קשר בין שתי המצוות (ואפשר שהרמב"ם לא סובר כירושלמי).

הטו"א (שם; ז, א) הבין שלדעת הרמב"ם הבאת הקרבן אי 'תנאי' בקיום המצוה (ובדומה לזה כתבו אחרונים, שזהו גופא אופן קיום המצוה, כן נראה לדקדק מלשון הרמב"ם וע"י משנת יעבץ סי' מב).

מאידך, השפת אמת (ב, א בד"ה בתוס') הבין, שאף לרמב"ם אלו שתי מצוות נפרדות, אלא שלא אך לא ייתכן לקיים מצוה בעודו עובר עבירה באותו הזמן (כע"ז הציע המנ"ח שיש כאן מעין מצוה הבאה בעבירה, וע"י אפיקי ים ח"א סו"ס ב, שמצהבי"ע היא שהעבירה גרמה לקיום המצוה, אבל כאן העבירה באה מחמת המצוה).

מה דינו של הנכנס לעזרה באחד מלילות החג? לשיטת הטור אבן והשפ"א מסתבר שיכול לקיים מצוה, על אף שאין זה זמן הראוי להקריב קרבן. מאידך, לשיטת הרמב"ם נראה שלא קיים מצוה כלל, שהרי הקרבן הוא חלק מהותי מקיום המצוה (ע"י מנ"ח שם, שכתב נפק"מ זו. עוד כתב הטו"א, שיייתכן שאף אם יבוא בזמן הראוי לקרבן, לפי שיטתו נאמר שעשה ידחה לא תעשה ויקיים מצוה, וע"י מנ"ח על דבריו).